

MAGIE EN RAFELRANDEN IN ITALIË

Van half februari tot half maart 2016 maakte ik mijn eerste *slow travel* door Italië. Verbleef een week in Lucca, om dat stadje en de streek er omheen te verkennen. Vervolgens een paar dagen naar badplaats Viareggio voor de befaamde Carnavalsoptochten daar. Daarna twee weken wandelen in het paradijselijke Cinque Terre. Tot slot een week in Pisa, om die doorgangstad ook een kans te geven. Elke plek toonde haar eigen magie.

Wegkwijnende glorie in en rond Lucca

Van Rotterdam vlieg je zo naar Pisa. Voor je het weet loop je rond op het drukke treinstation in deze stad. Het openbaar vervoer maakte meteen een beter georganiseerde indruk dan in Nederland. Handige kaartverkoopmachines tonen de spotgoedkope reisopties naar de gekozen bestemming. Inclusief tijden en overstapmogelijkheden. Vlak voordat de treinen aankomen wordt omgeroepen in welke plaatsen ze gaan stoppen. In Italiaans en Engels. Ook op de meest afgelegen kleine stationnetjes. Zo kun je zonder stress van de ene standplaats naar de andere reizen en ook de omgeving daarvan gemakkelijk verkennen. En dat was precies de bedoeling. Het bekende reisjubelgevoel kwam op. Een paar uur onderweg en meteen in zo'n andere wereld.

Kwam dus volkomen ontspannen in Lucca aan. Zelfs de stortregen deerde me niet. Om niet te verdwalen nam ik de route over de 16^e eeuwse stadswal naar mijn appartement. Met regen oogt de 12 meter hoge en 30 meter brede panoramaboulevard groots en verlaten. Zodra de zon schijnt is het een openbare huiskamer. Met oude mannetjes die een beetje keuvelen, een krantje lezen of een potje schaken. Ook

wordt er heel ontspannen geflaneerd door jong en oud. Kwam er later ook achter dat er onder de stadswal indrukwekkende gewelven zijn.

De vrees om te verdwalen lijkt overbodig, want door het rechthoekige Romeinse stratenpatroon is dit stadje redelijk overzichtelijk. Het werd in de 2^e eeuw voor Christus een Romeinse kolonie. De plattegrond die toen werd neergelegd, bleef vrijwel onaangetaast. Ook de smalte van de straatjes. Daardoor zijn delen van de binnenstad autovrij. In het **Piazza del Anfiteatro** herken je meteen het oude Romeinse anfiteater. Je voelt dat deze stad een lange historie heeft.

Ik verbleef op de eerste verdieping van een middeleeuws gebouw, om de hoek van **Chiesa di San Leonardo in Borghi**. Een sobere 12^e eeuwse kerk, waar ik af en toe een kaarsje op stak of een dienstje bijwoonde. Niet dat ik katholiek ben. Maar ik ben gaan houden van dit soort oude, nog in gebruik zijnde, gebedshuizen. Er hangt zo'n onwereldse sfeer. Alsof je even niet mee hoeft te doen. Op reis, sta ik in de genietmodus. Ik leef in mijn eigen tevreden coconnetje en concentreer me volledig op het ervaren van de geheel nieuwe omgeving. Dan stoort het me enorm als ik gezelschap krijg opgedrongen. Zoals in het **Palazzo Mansi**. Daar werd ik achtervolgd door een suppoost, terwijl ik in de hallucinerende barokke plafondschilderingen in de schitterende stijlkamers wilde opgaan. Ze hield me voortdurend in de gaten en wilde me een rondleiding opdringen. In een kerk laten ze je tenminste altijd met rust!

Om overlast van de medemens te vermijden, glipte ik voor openingstijd de **Torre Guinigi** op. De deur stond open.

Het was magisch daarboven. Door het heldere zicht op de stad. Ook op de sneezige dakterrasjes. En ver weg op de witte pieken van de Apennijnen. De magie wordt versterkt doordat je daarboven tussen hoge bomen staat.

Hoe magisch Lucca ook is: het is er ook het hele jaar vol met toeristen. Al snel kwam de behoefte op om eruit te trekken. Dus treinde ik circa 30 kilometer naar **Bagni di Lucca**. Een conglomeraat van tientallen middeleeuwse dorpjes, in het groene dal langs de rivier de Lima. Aan de voet van de Apuaanse Alpen. Er is geen echt centrum bleek toen ik het station uitliep op zoek naar een wandelplattegrond. Die vond ik pas na een tocht van drie kilometer langs de rivier. Die ik heen en weer overstak over fraaie oude bruggen. Die plattegrond was zo knullig, dat ik na een kwartier al verkeerd liep. Toch liep ik tegen 'de baden van Lucca' op. Al sinds de tijd van de Etrusken (dus zo'n 3000 jaar geleden: nog voor de Romeinen) was deze plek al befaamd om de heilzame werking van het bronwater uit de bergen.

Er stonden hier dus altijd badhuizen. Er is er nog slechts één in bedrijf. Die oogt armetierig en beschimmeld. De toch al zeer dunbevolkte streek loopt leeg. Er wonen nog wel veel Engelsen, die mij beminnelijk de weg wezen. Die komen hier al van oudsher, want Bagni di Lucca was een belangrijk ressort. Speciaal voor Engelsen. De eerste casino van Europa werd hier in 1837 gebouwd. Die mondaine tijd is nu niet meer voor te stellen. Je kunt hier niet spreken van 'vergane glorie', maar van 'wegrotende glorie'. Toevallig hou ik daar wel van. Dus ik dwaalde vergezocht rond en kwam uiteindelijk terecht in **Granaiola**, een lief gehucht met grandioos uitzicht op het dal.

Mijn tweede expeditie vanuit Lucca bracht me in een heel ander landschap. Vanaf het afgelegen stationnetje liep ik naar **Montecarlo**. Dit op een hoge heuvel gelegen fraaie burchtstadje biedt een 360° uitzicht over Toscaanse wijn- en olijvengaarden. Daardoor wordt het druk bezocht. In het hoogseizoen! Nu kon ik er rustig ontbijten tussen vrolijke dorpsbewoners. Daarna afgedaald door het gloeiend gouden landschap naar **Altopascio**. Daar kwam ik terecht

in een café vol lunchende heren. Na hun vertrek stormde er een twintigtal oude mannetjes binnen. Die de zaak routineus verbouwden tot hun eigen sociëteit. Tafels tegen elkaar en kaarten maar. De eigenaar vertelde me dat hij vooral verdiende aan de zakenlunches en het prima vond dat de dorpsoudsten zijn restaurant daarna op deze wijze benutten. Een staaltje efficiënte gemoedelijkheid.

Dichter bij huis was de wandeling naar **Acquedotto del Nottolini**. Dit in de 19^e eeuw aangelegde aquaduct voorzag geheel Lucca van water. Het is dan ook reusachtig. Maar het wordt achter het station weggedrukt door een rommelig wijkje, waardoor het niet goed tot zijn recht komt.

De tuin van **Villa Bottini** had ook zo'n sfeer van weggedrukte glorie. Hier woonde ooit de zus van Napoleon. Na verovering gaf hij haar Lucca kado. De villa wordt nu gebruikt voor evenementen, waardoor ik er niet in kon. De tuin is verwaarloosd en heeft daardoor een knus-desolate sfeer. De door de tijd aangevreten poort midden in de tuin zorgt voor het juiste patina.

Uiteraard bekeek ik ook de gemozaïekte voorgevel van de **Basilico San Fredianano** en de façade van de indrukwekkende **Chiesa di San Michele in Foro**. Allebei schitterend rijk bewerkt. Waardoor het echte top-attracties zijn. Zoals geheel Lucca eigenlijk. Dat is dan ook precies waarom ik de rafelranden opzocht. Op zoek naar plekken waar je nog in stilte van cultuurschoon kunt genieten.

Carnaval in Viareggio

Mijn tweede bestemming, badplaats Viareggio, is ook een beetje sleets. En het lijkt op Scheveningen. Loeidruk en nogal platvloers. Zeker na het verfijnd-pittoreske Lucca. Er werd gefrituurde vis verkocht uit vissersbootjes. Moest daar een half uur voor in de rij staan. Die vis was ook niet erg delicaat. Maar met het verorberen ervan deed ik kennelijk mee aan een traditie en dat werd door de Italianen om me heen op prijs gesteld.

Waar ik eigenlijk voor kwam, is nog een veel grotere traditie. In Viareggio vinden sinds 1873 grote Carnavals-optochten plaats. Ik stuitte dan ook meteen op een groepje als Vikingen verklede vaders. Ze oefenden samen met hun kinderen een dansje. Heel ingespannen, met de tong uit de mond. Maar er spatte ook een hoop plezier vanaf. De volgende dag was de optocht. Gelukkig was het droog. Voor mij dan. Niet voor de ettelijke Afrikaanse mannen die wanhopig probeerde paraplu's te slijten aan het toestromende publiek. Die had ik wel een fikse regenbui gegund.

De Carnavalsstoet bestaat uit gigantische praalwagens (*carri*). Soms wel 20 meter hoog. Elk wagen vertelt een verhaal. Zoals de *Moby Duck Plastic Planet Show*. Geïnspireerd op een scheepvaartongeluk, waarbij tienduizenden plastic eendjes in zee terecht kwamen. Dit was meteen een statement tegen het overbodig gebruik van plastic. Veel *carri* leveren politiek commentaar. Dit jaar was Angela Merkel vaak de klos. In de stoet lopen honderden prachtig uitgedoste, hun choreografie uitvoerende, mensen mee. Waaronder de Vikingvaders, die de hedendaagse barbaarij uitbeeldden. Achterin de *carri* zijn mannen hard bezig met ingenieuze constructies, om de enorme papier-maché bouwsels te laten bewegen. Een hartveroverend vertoon van theateraal vernuft en samenhangigheid. Waar de bevolking het hele jaar mee bezig is. Deed me denken aan de *Semana Santa* in Andalusië. Maar hier ervaar je minder devotie en meer collectieve inzet.

Ik logeerde in een bijgebouwtje van enorme Pipi Langkous-villa in een modderige tuin. De eigenares leende me haar fiets, zodat ik de omgeving kon verkennen. Viareggio is in de Tweede Wereldoorlog plat gebombardeerd. Vandaar het gemis aan eeuwenoude verfijning. Als je zoekt, vind je nog wel wat Art Nouveau paleizen. Sommigen staan, net als de badhuizen in Bagni di Lucca, weg te rotten. Anderen zijn iets te mooi gerestaureerd. Zoals **Villa Paolina**, dat als expositieruimte dient. Een fijne Art Nouveaau-plek is **Gran Caffè Margherita**. Na de cappuccino

daar fietste ik de kilometers lange **Passeggiata Margherita** af. Die loopt evenwijdig aan het brede, beetje viezige strand. Op een massieve pier kun je de zee inlopen. Vervolgens terug naar het Zuiden. Over de **Viale dei Tigli**, door een groot bos naar **Lago de Pucini**. Hier heeft de beroemde componist gewoond. 's Zomers worden zijn opera's hier uitgevoerd. Nu was er niets anders te beleven dan desolate rust. Lekker hoor, na de uitbundige optocht van de vorige dag.

In het hart van de Cinque Terre

Ik treinde door een rommelig landschap, met hier en daar een kasteelachtig gebeuren, naar de Cinque Terre. Dat bestaat uit vijf tegen steile riffen geplakte, über-pittoreske dorpen. Meestal is het er tjokvol, maar zo vroeg in het jaar nog niet. Het wordt doorkruist door goed bewegwijzerde prachtwandelroutes. Daar zitten stevige klimmetjes bij, die beloond worden met grandioze panorama's. Het kost de nodige tijd om van het ene dorp naar het andere te lopen. Maar met de door tunnels zovende trein hop je zo heen of terug.

Mijn eerste pleisterplaats was precies in het midden van dit wandelparadijs: tussen Corniglia en Vernazza. In het op 200 meter hoogte gelegen gehucht **Prevo**. Bij gastheer Pierpaolo. Hij haalde me van het station, bood me meteen een lunch aan en zorgde voor mijn dagelijkse brood. Vanuit zijn huiskamer (en vanuit de tuin waar ik verbleef) kijk je over alle vijf dorpen uit. Een mooiere plek in dit toch al fabelachtige gebied is er niet. Twee kilometer omlaag naar het noorden ligt **Vernazza**. Het meest fotogenieke dorp, omdat het zo mooi trapsgewijs tegen een klif kleeft. Er is een fijn 14^e eeuwse kerkje. Dat ligt pal aan een pittoresk baaitje. De kade is gedrapeerd met kleurige omgekeerde bootjes. In het kerkje is het net een grot. Buiten zie je aan de zeewiermarkering vlak onder de ramen dat de golven zowat de kerk inrollen als het stormt.

Loop je verder naar het noorden (240 meter op en dan weer neer) dan kom je in **Monterosso**. Het grootste dorp van de vijf. Met een riant strand en even riante villa's. Je arriveert bij de oude dorpskern, met de gebruikelijke fraaie kerkjes. Als je de trappen naast de tunnel voorbij het station opgaat, kom je bij het rustieke **Convento Frati Cappuccini**. Uit het zwart-wit gestreepte kloosterkerkje klonk gregoriaans gezang van monniken. Zo ontroerend! Na een bezoek aan het monumentale uitzichtrijke kerkhof erboven, ging ik nog eens luisteren. Bleek het een CD. Door de gewijde sfeer (of mijn ontvankelijkheid) meende ik dat het *live* was. Weer beneden aan het einde van de boulevard is **Il Gigante**. Deze (inderdaad gigantische) Neptunis lijkt uit de rotsen gehouwen, maar is uit beton opgetrokken. Het was een bij een villa behorende versiering. Zegt toch wel iets over de rijkdom en pralzucht van de villabewoners.

Ik treinde de Cinque Terre ook eens nog verder naar het noorden uit. Naar **Levanto**. Hier vond ik de gepatineerde vergane glorie die ik tevergeefs in Viareggio zocht. Het staat vol 13^e eeuwse hoge herenhuizen. In verrassend felle kleurcombinaties beschilderd. En er is veel fijne horeca. Ik liep terug naar Monterosso. Eerst langs buitenhuizen en door bossen, daarna heel hoog boven zee. Langs de ruïne van **Hermitage of Sant' Antonio del Mesco**. Met maar weer eens een prachtig uitzicht over de kustlijn.

De andere kant op (dus naar het zuiden) twee kilometer omlaag, ligt **Corniglia**. Dit hoogste op een klif gelegen dorp, zonder haven, is het minst populair. En het meest authentiek. In het door de op elkaar gestapelde huisjes weggedrukte **Chiesa Di San Pietro** trof ik niet alleen prachtige plafondfresco's, maar ook enkele biddende vrouwen. Komt er ineens een mooie man op. In prachtig gewaad, met microfoon. Na een onnavolgbare liturgische show volgt samenzang met de dames. Die net als ik bijna in katzwim lagen. Het priesterschap lijkt me een mooi ambt voor moederskindjes, die gewend zijn aan adoratie door oudere dames.

Helaas was mijn gastheer niet zo appetijtelijk. Pierpaolo mist wat tanden. Maar hij was wel charmant. Zodra het begon te regenen, smste hij dat die me wel even op kwam halen. Erg lief, maar door een beetje regen laat ik me niet afhouden van een heerlijke *hike*. Bij thuiskomst bood hij een massage aan. Ook dat sloeg ik vriendelijk af. We bleven even goede vrienden. Als ik te moe was om de twee kilometer vanaf het station te lopen, kwam hij trouw aangetufft in zijn met hasjdampen gevulde auto. Alweer zo'n bijna-romance, waar ik patent op heb.

Gelukkig heb ik geleerd om te genieten van alleen zijn. Alhoewel: ik kreeg het wel benauwd toen ik door aanhoudende noodweer 36 uur opgesloten zat in mijn tuinkamertje. Zodra de storm een beetje afnam, liep ik naar **San Bernardino**. Een gehucht boven Prevo. Aanvankelijk voelde dat oncomfortabel. Het regende nog steeds en er stroomde watervallen over het pad. In de Cinque Terre worden nogal eens paden afgesloten wegens instortingsgevaar. Enkele terrasmuurtjes van Pierpaolo hadden het ook al begeven. Maar al snel kwam de vertrouwde voldoening op. Toen ik uitkeek over de mistige kustlijn vanaf het plein voor een verbazend grote kerk. Zelfs met dit slechte weer bleef het uitzicht prachtig.

Verdere exploratie van de Cinque Terre

Ik had al heel wat gezien van de Cinque Terre. Vooral van het Noordelijke deel. Maar had er nog lang geen genoeg van en vestigde me een week in het meest zuidelijke dorp: **Riomaggiore**. Dit wordt als het minst pittoreske dorp van de Cinque Terre beschouwd. Het is inderdaad wat minder gelikt. De pastelkleurige huizen zijn hoger en daardoor minder lief. Vanaf het station moet je door een akelige tunnel. De openbare liften, die de hoogtes overbruggen in het minder druk bezochte deel, ogen verwaarloosd. Ze doen het dan ook niet. Het haventje is zo smal, dat het er al snel dringen wordt. Zelfs in het laagseizoen. Riomaggiore is de eerste halte in de Cinque Terre vanaf La Spezia. Er komen hier veel mensen voor een snelle *sunset*. Even een *selfie* en wegwezen. Ik bleef en genoot elke avond van een onstuimige zonsondergang, terwijl de zee hoog tegen de kliffen klotste.

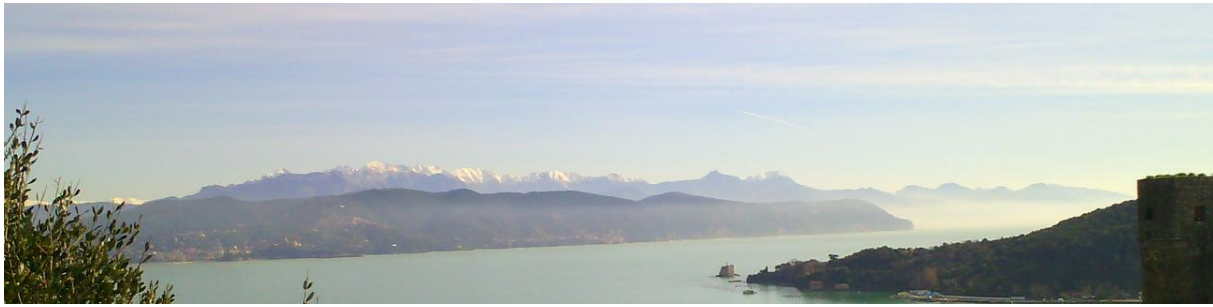

Daarna tevreden naar mijn tijdelijke thuis, met een zakje gefrituurde ansjovis. Voor een liefhebber van rafelranden is Riomaggiore prima. Bij de middelste drie dorpjes kreeg ik toch net iets te veel het gevoel dat ik in een ansichtkaart zat. Desalniettemin genoot ik wel opnieuw enorm van **Manarola**. Dat ligt vlak naast Riomaggiore. Het befaamde pad **Via dell'Amore** dat er langs de zee naartoe leidt, is helaas voor jaren afgesloten. In 2012 verongelukte enkele toeristen als gevolg van een aardverschuiving. Omdat de door slachtoffers aangespannen rechtszaak nog steeds loopt, wordt het pad pas heropend als het absoluut veilig is. Dat is geen sinecure. Het is een ontoegankelijke gebied. Je kunt er niet even een bulldozer of graafmachine op afsturen. Hoe kwetsbaar deze streek is, blijkt ook uit de stormvloed in 2011. Grote delen van Vernazza en Monterosso zijn toen vol-

gestroomd met modder en puin. Enfin, in plaats van over een egaal pad moest ik dus over een hoge klif. Heen liep ik via **Groppo**. Een gehucht tussen steile wijngaarden. De oogst wordt met behulp van vreemdsoortige liftjes opgehaald. Manarola is het oudste dorpje van de vijf. Het werd in de 12^e eeuw gesticht. Ook weer zo betoverend mooi. Heb er heerlijk gegeten bij **Trattoria dal Billy**. Terecht heel populair (normaal moet je reserveren). Daarna weer terug over die hoge klif. Dat viel niet mee na de wijntjes bij de lunch.

Mijn 'thuis' in Riomaggiore was een Ikea-appartementje. Weliswaar midden in dorp, tegenover de kerk. Maar geen uitzicht of terras. Wat wel even wennen was na Pierpaolo's paradijs. Dat ik hier de meest magische hike van deze reis maakte, deed dit gemak vergeten.

Moest daarvoor eerst met de trein naar La Spezia aan de **Golfo dei Poeti**. De dichters Byron en Shelley woonden hier. Dat begreep ik toen ik met de bus vanaf La Spezia de baai rond reed. Je zou er zelf een dichter van worden. Toen ik aan kwam in **Portovenere**, kon ik de pracht bijna niet meer aan.

Het uitzicht naar de besneeuwde bergpieken aan de overkant, het haventje met witte bootjes, de pastelkleurige smalle hoge autovrije **Via Giovanni Capellini** en de boven het stadje uittorende citadel. Zo mooi, zo stil, zo stralend! Vooral het Romaans-Gotische kerkje op de landtong, **Chiesa di San Pietro** maakte indruk. Met haar fijnzinnig interieur en de doorkijkjes op de fel verlichte zee. Bevangen door het Stendhalsyndroom liep ik terug naar de Cinque Terre. Aan je rechterhand kijk je uit over La Spezia en de poëtenbaai. Aan je linkerhand over de kustlijn van de Middellandse zee: achter naar Portovenere en voor naar alle

dorpijjes van de Cinque Terre. Zonder al die afleidende schoonheid is deze tocht al levensgevaarlijk. Je moet op grote hoogte over klippen klauteren. Hier en daar hangt een touw waar je je aan vast kunt klampen. Halverwege kom je door het dorpje **Campiglia**, met een winkeltje, een bron om helder water af te tappen en een begraafplaatsje met een schone wc. Het laatste stuk gaat over een lang trappenpad, waarmee je door een liefelijk, uit groen terrasakertjes opgebouwd, dal naar je thuishaven afdalt.

Boven elk dorp in de Cinque Terre staat een eeuwenoud heiligdom. Alle vijf gewijd aan Maria. Ze zijn met 'hun' dorp verbonden via steile paden. Het waren altijd bedevaartsoorden. En dat proef je.

Boven Monterosso staat de 13^e eeuwse **Sanctuario di Nostra Signora di Soviore**. Met een enorme herberg, waar de pelgrims vroeger verbleven. Je kunt er nog steeds slapen of eten.

Boven Vernazza staat het **Sanctuario Madonna di Reggio**. De fundamenten daarvan stammen uit de 1^e eeuw voor Christus. Buiten is een belommerd uitzichtrijk terras en er zijn grotten met beelden, onder andere met kruiswegstaties. Binnen staat een aandoenlijk mooi uitgelicht schilderij van Madonna met kind centraal. Geflankeerd door marmeren engelen op hoge sokkels met roze gordijntjes. Ondanks de pure schoonheid van deze plek komen er weinig mensen. Er zijn slechts 10 Google-recensies over te vinden. Versus bijvoorbeeld 3.554 reviews over het uitzichtpunt in Manarola. En het uitzicht vanaf het voorplein van dit **santuario** is echt veel spectaculairder.

Boven Romaggiore is **Sanctuario di Nostra Signora di Montenero** dat ook weer zo'n waanzinnig uitzicht biedt over de gehele Ligurische Rivièra. Deze is in de 8e eeuw gebouwd naar aanleiding van een Mariaverschijning. Dit santuario wordt wat vaker bezocht (189 recensies): het vereist dan ook minder klimwerk, omdat het niet zo hoog ligt.

De enorme kerk in San Bernardino (waar ik me zo over verbaasde) bleek ook een santuario. Horend bij Corniglia. Deze wordt niet eens op Google vermeld. Je vraagt je af hoe het mogelijk is dat alle vijf de dorpen zo'n enorme kerk realiseerden. En waarom? Was er een concurrentieslag: wie eert Maria het meest? Heb helaas geen informatie over de historische context kunnen vinden.

Als je niet aldoor omhoog wilt klimmen, kun je via een op hoogte blijvende route (**Via dei Santuari**) alle santuararia langs gaan. Daar zal je in het hoogseizoen niet in een file lopen, zoals beneden. Maar je loopt wel door bossen, waardoor je weinig uitzicht hebt. Bovendien kun je daar omver worden gelopen door een everzwijn. Wat mij bijna overkwam. Ook moet je stukken over een verharde weg. Wat geen ramp is, want er rijden nauwelijks auto's. Alleen regiobewoners gebruiken die weg.

De Cinque Terre is door de kronkelwegen haast niet met de auto te doen. Bovendien kun je je auto nergens kwijt. Pierpaolo vertelde dat de dorpjes tot voor 50 jaar geleden alleen met de trein waren te bereiken. Volgens hem zijn de autochtonen zo relaxt (en dat zijn ze) omdat ze nog maar zo kort op de rest van de wereld zijn aangesloten. Het toerisme kwam pas in de jaren zeventig op gang. Sindsdien groeit het elk jaar en is de Cinque Terre een waar toeristenreservaat. Er komen zo'n 2,5 miljoen bezoekers per jaar. Voor de paden heb je in het hoogseizoen een pas nodig. Als er duizenden tegelijk door de kwetsbare wijn-, olijf-, en citroengarden gaan lopen, worden die beschadigd. Doordat er zo veel mensen onvoorbereid op pad gingen, vonden er geregeld ongelukken plaats. Lastig want verongelukten kunnen alleen met een helikopter worden opgehaald. Daarom geldt er nu een slipperverbod. Het plan is om de dorpen alleen per ticket toegankelijk te maken. De laatste dagen van mijn verblijf werd het al drukker. De trein zat steeds voller. Met opvallend veel Japanse verfijnde typetjes en Amerikaanse luidruchtige lomperds. Wat een leuke combinatie is om te observeren. En zo kon ik alvast wennen aan de toeristenstroom in mijn volgende en laatste verblijfsplaats.

Pisa is veel meer dan die scheve toren

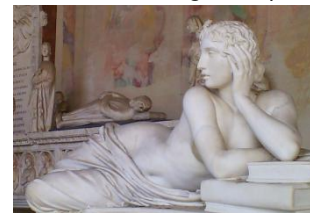
Alhoewel het me werd afgeraden door mensen die er wel eens waren geweest, verbleef ik een week in Pisa. Daar heb ik geen spijt van. De brede trage Arno die door Pisa stroomt, zorgt voor een zekere loomheid in deze stad. Tegelijkertijd hangt er een aangename vitaliteit, want Pisa zit vol studenten. De eerste universiteit stamt uit 1343. Nu studeren er ruim 60.000 mensen, terwijl er 90.000 mensen wonen. Logisch dus dat studenten het openbare leven domineren. Vooral rond de gezellig drukke **Piazza Garibaldi** en de **Piazza delle Vettovaglie**. Nog leuker, want relaxter, is **Piazza Chiara Gambacorti** (*Piazza della Pera* in de volksmond).

Maar ik begon met **Piazza dei Miracoli**. Dan hadden we die toren maar gehad. De opgefokte toeristenstroom daar deed me denken aan de sfeer rond de Taj Mahal. Maar... ik raakte toch onder de indruk. Niet van die scheve toren, maar van de gebouwen er omheen. Wat een overweldigende pracht straalt daar van af. Al dat witte marmer en die verfijnde pilaartjes. Aan de **Duomo** is 300 jaar gebouwd.

Dat zie je eraan af. Ook de **Battistero** is overweldigend. Vooral vanaf de rondgang binnen bovenin. Je kijkt op het doopvont uit en beluistert de bijzondere akoestiek. En dan het statige binnenhof van de **Campo Santo**. Wat een rust gaat daar van uit.

Ook omdat veel bezoekers kennelijk niet zo ver komen. De marmeren wulpsede dames en dikbeilde gladiatoren vormen frivole contrapunten tegenover de strenge soberheid op deze antieke begraafplaats.

Vroeg me af hoe dit mirakelse plein tot stand is gekomen. Welnu: in 1063 hielp de republiek Pisa Normandiërs bij het veroveren van Sicilië op de Saracenen. Dat leverde een fikse oorlogsbuit op, dat voor de bouw van de kathedraal werd gebruikt. Toch bizar dat de van een Noord-Arabisch Islamitische volk gestolen schat de grondslag legde voor dit katholieke bolwerk. Aangezien Pisa in de twee eeuwen daarna als maritieme republiek haar glorietijd beleefde, bleef er genoeg te besteden om lekker door te bouwen. In de 14e eeuw maakte verzanding van de haven scheepvaart onmogelijk. Daardoor verloor Pisa haar maritieme betekenis. Maar gelukkig hebben we deze gebouwen nog.

De meeste bezoekers komen enkel even om voor die scheve toren te poseren. Je ziet ze af en aan rennen met hun rolkoffers en *selfiesticks*. Die toren is scheef gezakt door verzakkingen als gevolg van de ligging aan de monding van een rivier. Bizar dat dit zo'n *must see* en *must selfie* is geworden. Iedereen is met het maken van 'de foto' bezig. Balancerend op een hekje, zogenaamde de toren tegenhoudend. Zo stompzinnig te midden van al die schoonheid. Maar goed: doordat iedereen op dat plein blijft, wordt de sfeer in de rest van het stadje niet bedorven. Je hoeft maar een achterafstraatje in te slaan en je vindt een cafeetje, waar je tussen een paar *Pisani* koffie kunt drinken.

In de musea is het ook vervreemdend rustig. Terwijl ze de erg de moeite waard zijn. Zo heb je **San Matteo**. Een voormalig klooster met Katholieke kunst uit de 11e tot 16e eeuw. Daar zag ik voor het eerst van die platte Grieks-orthodoxe aandoende kruizen, geschilderd in goud op hout. Die zijn inderdaad in de 10e eeuw ontwikkeld, geïnspireerd op Byzantijnse voorbeelden. Deze *Christus patiens* toont het lijden van de verlosser om medelijden van de toeschouwer op te wekken. Ik zag later ook veel grotere versies in de kerken van Pisa hangen.

Palazzo Reale is ook een fijn museum. Daar brak paniek uit toen ik me stipt op de openingstijd meldde bij de entree. Na een telefoontje naar de zaalwacht mocht ik door. Kennelijk kwam er doorgaans geen vroeg bezoek. Hier is een bonte verzameling opgesteld. Wandtapijten, meubels, kleding en portretten van de voorname families die in dit paleis verbleven. Waaronder de roemruchte familie De Medici. En ook de schilderijen, miniaturen, medaillons, bronswerk en porselein die deze rijkaards verzamelden. Een echt ouderwets museum om uren in rond te dwalen.

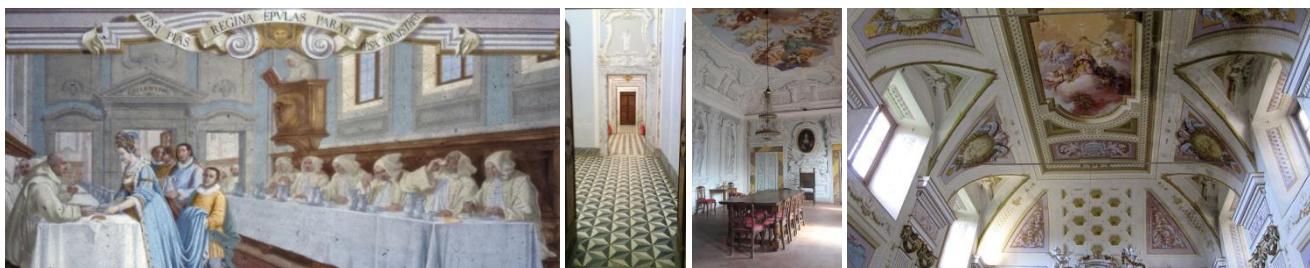
Palazzo Blu is een museum van een heel ander kaliber. Modern, drukker, klantvriendelijker. Minder magisch. Tussen het museumbezoek door kwam ik bij in het met fresco's versierde stijlvolle café van **Teatro Verdi** of het gezelligeboekencafé **Volta Pagina**. Beide plekken betoverden me meer dan het blauwe paleis.

Alhoewel ik me kostelijk amuseerde, werd ik hondsmoe van het sjokken door een stad. Mijn benen verlangden naar bergen. Dus ik moest er maar weer eens op uit. Liep langs het 7½ kilometer lange aquaduct van Pisa naar **Asciane**. Daar omhoog via een vallei vol watervallen naar de ruïne van het klooster **Mirteto**. Je moet door bramenstruiken heen ploegen, langs bloeiende amandelbomen. Dan kom je bij een verzameling overwoekerde bouwsels. De plek heeft een magisch-lugubere sfeer. Er is prachtig zicht op Pisa. Je herkent duidelijk de bouwwerken op Piazza dei Miracoli.

Klap op de vuurpeil was mijn bezoek aan het **Certosa di Pisa** in het nabij gelegen **Calci**. Een voormalig Kartuizer klooster. Een gigantisch complex voor afzondering en bezinning. Elke millimeter van de muren en plafonds is gedecoreerd met bombastische schilderijen met verrassende trompe d'oeil. De vloeren zijn op een Escherachtige wijze betegeld, wat ook tot gezichtsbedrog leidt. Elke ruimte heeft een ander ingewikkeld meetkundig patroon. Het blijkt dat Escher in Pisa is geweest, dus wie weet kwam zijn inspiratie hier vandaan. Er leefden 15 monniken in kloostercellen. Driesterrenappartementen, met elk een eigen binnentuin. Die monniken konden de hele dag bidden, terwijl 65 broeders de boel draaiende hielden. Zij beheerden ook een prachtige apotheek, die nog in volle glorie te bewonderen is. In zo'n klooster wil ik wel intreden. Dat dacht de familie De Medici ook. Die richtte hier een vleugel in om zich zo nu en dan in weelde te bezinnen.

De omgeving van het klooster is ook mooi. Heel rustiek, met groen glooiende heuvels, watervallen en stromende beekje. Ik moest de bus terug halen, anders was ik daar veel langer blijven rondlopen.

Mijn laatste uitstapje was naar **Pietrasanta**. Vlakbij marmergroeven waar Michelangelo gebruik van maakte. Nu is er jaarlijks een expositie in de open lucht van befaamde beeldhouwers. Zij laten veelal een kunstwerk achter, waardoor de binnenstad een beeldentuin is geworden. Er hangt een mondaine sfeer. Zeker op zondag wordt er nijver ijsjes gegeten, aperitiefjes gedronken en geflaneerd. Met het hele gezin. In de trein erheen werd ik vergezeld door straatmuzikanten, die van deze drukten wilden profiteren. Die zochten plek op het plein voor de **Duomo**. Wat een groot plein en een grote kathedraal, gezien de omvang van het dorp. Kennelijk had men hier ook wat geld te besteden. Maar dat kwam niet uit Pisa, want in haar bloeitijd behoorde dit tot de Republiek Genua. Wellicht bracht het marmer veel in. Hoe groots dan ook, na het overweldigende Piazza dei Miracoli en het Certosa di Pisa deed het me niet zo veel meer.

Pietrasanta ligt aan de bekende pelgrimsroute *Via Francigena* (die overigens ook door Luca en Altopascio komt). Daar had ik meer interesse in. Ik ontdekte dat er een ronde van 10 kilometer is te maken langs de bergdorpjes **Capriglia** en **Capezzano Monte**. Op het hoogste punt had ik goed zicht op de ruige bergpieken van de Apennijnen. Al dalend keek ik uit over de Toscaanse en Ligurische kust: over de plekken die ik uitgebreid bewandeld en een beetje befietst had. Besepte dat deze regio precies de afwisselende, bloedstollend mooie landschappen en zinsbegoochelende oude kunst biedt, waar ik zo van hou. Nam me voor om terug te keren. Niet meer naar de Cinque Terre. Het zal niet lukken om die streek nog eens zo onbezoedeld mee te maken. Denk dat ik nog net op tijd was. Maar de **Golfo dei Poeti** en de plaatsjes daar omheen wil ik verder verkennen. De Apennijnen en de verscholen dorpjes daar lijken me ook prachtig. De Certosa di Pisa wil ik graag nog eens bezoeken, in combinatie met een rondwandeling in de omgeving daarvan. Ik kwam dus thuis vol met nieuwe reisplannen.

